

מסכת מועד קטן דף ג.

(דף ב:) תנן במשנה שלנו משקין בית השלחין במועד ובשביעית.

קושיית הגמ' - בשלמא בחול המועד, משום הפסד ואינו טירחה יתירה, מותרת,

אלא שביעית, בין למ"ד שמשקה זרעים משום זורע, ובין למ"ד משום חורש, שניהם אסורים בשביעית?

1. אביי - משנתנו אליבא דרבי דשמיטה בזמן הזה דרבנן, ובמקום הפסד התירו רבנן.

2. רבא - אפילו תימא רבנן ששמיטה בזמן הזה דאורייתא, ובכלאים לא אסרה תורה אלא האבות מלאכות בלבד, וכיון דמשקה בית

הזרעים הוי תודלה (שלא היה במשכן), אינה אסורה בכלאים.

(דף ג.) והטעם שתולדות אינם אסורות בשמיטה, משום דכתיב "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ... שדך

לא תזרע וכרמך לא תזמר... ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר...." מכדי זמירה בכלל זריעה

ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא, למימרא דאהני תולדות מיחייב, אאחרנייתא לא מיחייב.

קושיית הגמ' - הא ראינן מברייתא שיש הרבה תולדות שילפינן מפסוקים שאסורים בשמיטה, וא"כ הוי דאורייתא?

תירוץ הגמ' - באמת התולדות הנזכרין בהברייתא דרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא.

ברייתא (הנזכר למעלה)	"שדך לא תזרע, וכרמך לא תזמר", אין לי אלא זירוע וזימור, מנין....
לניכוש	עקירת עשבים הרעים מן השורש
ולעידור	שחופר תחת הגפנים לרפויי ארעא (עיין לקמן שאסור בחדתי)
ולכיסוח	בעשבים, שחותך הרעים מן הטובים, ואינו ניכוש דמעקר העיקרים מן הקרקע, דלזה אין עוקרין אלא חותכין למעלה.
ת"ל "שדך לא כרמך לא", לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין....	
מקרסמין	חיתוך עפנים יבשים, דהיינו זימור, אלא שקרסום שייך באילנות
מזרדין	חיתוך חלק מן ענפים יבשים, ולחים, לפי שיש לאילן ענפים יותר מדאי
מפסגין באילן	סומכין האילן שהוא רענן יותר מדאי
ת"ל "שדך לא כרמך לא", לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין....	
מזבלין	מניחין זבל בעיקרי האילן
מפרקין	מפרקין אבנים שעל עיקרי האילן
מאבקין	ששרשיו נראין, ומכסין אותן באבק
מעשנין באילן	עושין עשן תחת האילן, כדי שיפלו התולעין שעליו
ת"ל "שדך לא כרמך לא", כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא.	
יכול לא....	
יקשקש תחת הזיתים	היינו עידור, אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזיתים (עיין לקמן שמותר בעתיקי)
יעדר תחת הגפנים	(עיין לקמן שמותר בעתיקי)
ימלא נקעים מים	מתחת האילן כדי להשקותן
יעשה עוגיות לגפנים	חופר גומא תחת הגפן ליתן בו מים (עיין לקמן שמותר בעתיקי)
ת"ל "שדך לא תזרע", זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה, להקיש אליה לומר מה זריעה מיוחדת עבודה שבשדה ושכרם, אף כל...., יצא קשקוש ועידור ומים בנקעים ועוגיות שאינן בשניהן, ולכן מותרין....	

מסכת מועד קטן דף ג.

קושית הגמ' - האיך אמרינן בברייתא הנ"ל שקשקוש בשביעית מותר, הא כתיב "והשביעית תשמטנה ונטשתה", ואיתא בברייתא תשמטנה מלקשקש ונטשתה מלסקל, וא"כ ראינן שקשקוש אסורה?
רב עוקבא בר חמא - הברייתא ראשונה מיירי במסתם בקעין של אילן שמותרת משום פסידה, והברייתא דקשקוש מיירי באברויי אילנא שעושין בשביל רווחה, וזה אסורה בשביעית.

רבי אבין אמר רבי אילעא - כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה, אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל, ואע"ג דכתיב כלל בתריה, הואיל דנשתנה משאר כלל ופרט וכלל, נחשבת ככלל ופרט שאין בכלל אלא מה שבפרט, ולא מרבינן שאר דברים בכלל ופרט וכלל, ובשביעית אינו אסור אלא זריעה, זימור, קצירה, ובצירה.

עשה	"ובשנה השביעית שנת שבתון יהיה לארץ..."	כלל
לא תעשה	שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר....	פרט
עשה	- שנת שבתון יהיה לארץ"	כלל

איתמר

וחד אמר אינו לוקה.	חד אמר לוקה	החורש בשביעית, ר' יוחנן ור' אלעזר
אית ליה דר' אבין אמר ר' אילעא, ואין כאן אלא כלל ופרט, ואי אתה דן אלא כעין הפרט	לית ליה דר' אבין אמר ר' אילעא, ומרבינן שאר עבודות בכלל ופרט וכלל.	לימא בדר' אבין קמיפלגי
כיון דזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו... דאהני תולדות הוא דמחייב, אתולדא אחרינא לא מחייב. **	דחרישה נכלל בכלל ופרט וכלל	לא, דכ"ע לית ליה דר' אבין...

**** קושית הגמ'** מברייתא שלמד מפסוקים הרבה תולדות שאסורים בשביעית, **ותירוץ הגמ'** מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

מסכת מועד קטן דף ג:

כי אתא רב דימי.....

ונסיב ליה תלמודא לפטורא, ולא ידעינא מאי תוספת ולא הפטור	יכול ילקה על התוספת	כי אתא רב דימי אמר שמעית דאמרי בארץ ישראל
א"כ כל הני פרטי דפריט בהדיא דאסור בשביעית זריעה וזימור וקצירה ובצירה למה לי, ואלא מאי שלוקין דוקא בהני ולא בחרישה.	יכול ילקה על חרישה דאתיא מכלל ופרט וכלל (ונקרא תוספת דלא נפיק עיקרו מן התורה אלא מכלל ופרט וכלל)	וביאר ר' אלעזר
כדבעינן למימר לקמן (שגמר שבת שבתון משבת בראשית)	יכול ילקה על תוספת שביעית לששית שנכנס לשביעית דיליף באם אינו ענין מבחריש ובקציר תשבות	ר' יוחנן

קושית הגמ' - מאי "ימים שלפני ראש השנה" (תוספת שביעית)?

דתנן עד מתי חורשין בשדה אילן ערב שביעית?	
בית שמאי	כל זמן שחרישה יפה לפירות שגדלו בששית דהיינו זמן מעט קודם שבועות
בית הלל	עד שבועות
ותנן עד מתי חורשין שדה הלבן (של תבואה) ערב שביעית?	
ת"ק	עד שכלין גשמים של שנה ששית, שאז לא מהני חרישה לשנה ששית אפילו לקישואים ודלועין.
ר' שמעון	עד הפסח, (ולא כת"ק, דא"כ נתת דבריך לשיעורים)

- אמר ר' שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא - רבן גמליאל ובית דינו בטלו האיסור של ערב שביעית מפסח ושבועות.
- קושית רבי זירא לר' אבהו, ואמרי לה ריש לקיש לר' יוחנן - האיך מבטלים תקנת ב"ש וב"ה, והא תנן אין ב"ד יכול לבטל ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין?
- תירוץ - כך התנו ביניהם, כל הרוצה לבטל, יבוא ויבטל.
- קושיא - והא ערב שביעית הלכה למשה מסיני, דאמר רב אסי.... עשר נטיעות שמותר בערב שביעית לילדות משום פסידה יתירה ואסור לזקינה, ערבה להקיף המזבת, וניסוך המים הלכה למשה מסיני, והאיך יכולים לבטל הל"מ?
- רבי יצחק - כי גמירי הלכה למשה מסיני, שלשים יום קודם ראש השנה, ואתו ב"ש וב"ה וגזרו מקודם לכן, אלא שהתנו שכל הרוצה לבטל יבא ויבטל, ויחזור להל"מ לאיסור של שלשים יום קודם ראש השנה.
- קושיא - אמאי צריך הלכה למשה מסיני, הא ילפינן מקראי אליבא דר"ע שדריש "בחריש ובקציר תשבות" על חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית?